

**R. Patris, Francisci Svarez, E Societate Iesv,
Metaphysicarvm Disputationvm, In Qvibvs Et Vniversa
Natvralis Theologia Ordinate Traditvr, Et Qvæstiones Ad
omnes duodecim Aristotelis Libros ...**

Suárez, Francisco

Mogvntiæ ; [Coloniæ Agrippinæ], 1630

5 Vtrum omnis subsistentia creata indiuisibilis sit, & omnino
incommunicabilis.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-94179](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-94179)

ialis dependentia, si personalitas est res distincta? At si solum est modus, facilis est ratio, quia intrinseca ratione & essentia modi est, ut per se ipsum sine alio modo unionis interueniente actu sit coniunctum, & modificetur rem cuius est modus: & ideo conferuari non potest separatus a tali re: nam hoc ipso quod separatur destruitur eius ratio formalis seu essentialis. Quod autem personalitas non possit sine propria natura conferuari, omnes supponunt: nam sicut intelligi non potest, quod conferuetur sessio, sine sedente aut, statio sine stante, neque actualis inhalio sine forma inharente: ita nec per se esse sine natura existente. Omnes denique similes quæstiones optime definiuntur iuxta hunc dicendi modum, ut latius in 1. Tom. 3. part. D. Tho. q. 2. 3. & 4. prosecutus sum, & in sequentibus nonnulla etiam attingam: est ergo hic dicendi modus probabilior, ac cæteris præferendus. Neque superest solvenda vlla ratio, quæ contra hanc conclusionem obici possit, nam tractando opiniones Durand. Scoti, & Caietan. quæ sunt veluti inter se extreme oppositæ, & inter eas hæc nostra sententia est media, omnibus est satisfactum.

Compositio ex natura & subsistentia, qualis.

Dico tertio: Personalitas creata veram facit compositionem cum creata natura, tanquam modus cum re modificata, seu tanquam terminus cum re terminabili. Hæc assertio satis probata est ex dictis contra Caietanum: & suppositis quæ diximus, est satis clara: nam compositio realis nihil aliud est, quam coniunctio eorum, quæ in re distinguuntur ad componendum verum tertium: ita vero comparantur in præfenti natura & personalitas. Atque ita satis declaratum esse relinquitur, quo modo personalitas ad naturam comparetur, tam in modo afficiendi illam, quam in distinctione, vel compositione cum illa.

Solum posset inquiri de comparatione in perfectione, vtra, scilicet, perfectior sit simpliciter, vel in genere entis, naturane, an subsistentia eius. Nam si subsistentia est per se res distincta, videri potest res dubia, nam subsistentia est actus naturæ substantialis, & ultimus, & si est propria entitas intelligenda videtur tanquam sustentans & fulcres ipsam naturam, merito ergo existimari potest perfectior illa. Item aliqui ex his, qui existimant existentiam esse rem distinctam ab essentia, iudicant esse perfectiorem, quia est actus eius: idem ergo fortasse iudicabunt de supposititate, quia etiam est actus, & terminus substantialis, præsertim cum, loquendo consequenter in illa sententia, probabilis sit subsistentiam esse omnino idem cum existentia substantiali.

At vero iuxta nostram sententiam absolute verum est, substantialem naturam esse perfectiorem sua subsistentia, quia subsistentia tantum est quidam modus naturæ: vero est vere ac proprie substantialis entitas. Item, quia in substantia completa perfectior est essentia substantiæ, quam modus eius. Denique hoc confirmatur, quia alias Verbum non assumpsisset præcipuam entitatem, quæ est in homine, quod est incōueniens. Imo Scotus, ut sectione præcedente vidimus, repugnat inconveniens, quod verbum nō assumpsisset aliquam entitatem positivam & substantialem, quæ in nobis sit. Quod nos etiam facile concedemus esse inconveniens de propria entitate: negamus autem esse inconveniens de modo existendi ipsius naturæ: quin potius est necessarium, & aptissimum ad explicandum mysterium. Nam hoc ipso, quod humanitas non fuit sibi relicta, ut in se subsisteret, sed in Verbo, negasse est, ut modum essendi mutaret, non tamen quod entitatem amiserit. Sicut quantitas cum separatur a pane per consecrationem, mutat internum modum essendi, sine ablatione alicuius entitatis propriæ, & intrinsecæ. Vnde sicut in acci-

Tom. II. Metaphys.

dente, si comparetur actualis vno quantitatatis ad ipsam quantitatem, est quid minus perfectum, quam ipsa quantitas, ita est conuerso in substantia: modus subsistendi est quid minus perfectum, quam ipsa natura.

Ultimo potest inquiri, an personalitas comparetur ad naturam, ut actus intrinsecus, vel extrinsecus eius. Ad quod facilis est responsio ex dictis: si enim actus extrinsecus dicatur actus essentialis, sic personalitas non est intrinseca naturæ, quia non est de essentia rei, ut ostensum est, aliàs non posset ab illa distinguui, quia nihil magis est idem cum re quam essentia eius. Potest autem personalitas dici intrinseca naturæ, vel quia illi est intime coniuncta, vel quia ex natura rei illi debetur. At vero respectu personæ dici potest intrinseca tanquam de intrinseca ratione, & constitutione eius, quia illam intrinsece componit, ut superius contra opinionem Capreolo attributam satis probatum est.

SECTIO V.

Utrum omnis subsistentia creata indiuisibilis sit & omnino incommunicabilis.

Ex dictis in sectione præcedente colligi potest definitio, seu descriptio substantiæ creatæ de qua sola nunc agimus, videlicet esse modum substantialem ultimo terminantem substantialem naturam, constituentemque rem per se subsistentem & incommunicabilem. Cuius descriptionis omnes partes declaratae a nobis sunt, præter ultimam de incommunicabilitate: quamquam enim hæc non sit de ratione substantiæ ut sic, nam in Deo reperitur substantia communicabilis: est tamen de ratione substantiæ creatæ propter limitationem eius, ut in superioribus tactum est. Ac propterea omnis substantia creata est supposititas vel personalitas, de cuius ratione est incommunicabilitas, sine vlla controuersia. Ad explicandum autem exacte hanc incommunicabilitatem, coniungimus aliam proprietatem de indiuisibilitate substantiæ, & ab ea incipiendum est, quoniam eius cognitio confert ad dictam incommunicabilitatem intelligendam. Non est autem quoad hanc partem difficultas de rebus spiritualibus, quia certissimum est earum substantiam esse indiuisibilem sicut & naturam: oportet enim, ut inter se proportionem seruent: vnde sicut vtræque spiritualis est, ita etiam indiuisibilis.

Siue subsistentia rerum materialium diuisibilis.

Hinc vero nascitur difficultas quoad substantias materiales: nam cum earum natura diuisibilis sit videtur necessario earum substantia esse etiam diuisibilis propter rationem tactam: quia oportet, ut inter se proportionem seruent, & declaratur in hunc modum, quia natura materialis dupliciter est diuisibilis, vno modo essentialiter, seu in partes essentielles ut humanitas in corpus & animam, & qualibet alia in suam materiam & formam, vel quantitativè seu in partes integrales, ut vna aqua in multas &c. Et ratione vtriusque compositionis, seu indiuisibilitatis videtur necessarium ut substantiæ materiæ diuisibilis sit: ratione quidem prioris compositionis, quia substantia non est entitas simplex distincta realiter a materia & forma, cum non sit entitas distincta a tota natura composita, ut ex sectione præcedenti patet: est ergo modus totius naturæ integræ proximè & immediate totam illam ut sic, id est, ut completam & integram afficiens. ergo sicut ipsa natura non est simplex, sed composita, ita & eius substantia nō est mo-

dus simplex, sed compositus: ergo est diuisibilis in ea ex quibus componitur. Et confirmatur: nam licet subsistentia sit modus ex natura rei distinctus à natura, tamen cum non sit res omnino distincta, sed modus tantum, aliquam etiam identitatem habet cum ipsa natura: non identificatur autem cum aliqua parte essentiali nature, sed cum tota adæquate: cum ergo natura non sit simplex, sed composita & diuisibilis: necesse est ut subsistentia habeat similem seu proportionalem compositionem ac diuisibilitatem, quia intelligi non potest quod res aut modus simplex identificetur proxime & adæquate cum re composita. Atque hæc ratio cum proportionem applicata etiam probat subsistentiam rerum materialium esse diuisibilem ex altero capite, id est, ob compositionem ex partibus integrantes. Et præterea est hic specialis ratio, quia materialis subsistentia non potest esse tota in toto, & tota in qualibet parte, quia hoc repugnat rei materiali: ergo oportet ut sit tota in toto & pars in parte, & hoc est esse diuisibilem.

III.

In contrarium autem est, quia repugnat rationi subsistentiæ quod diuisibilis sit, eo quod sit contra in communicabilitatem eius. Nam si est diuisibilis: ergo pars subsistentiæ vnitur parti subsistentiæ: ergo communicatur vna subsistentia alteri per vniorem, quia nihil aliud videtur esse communicari, quam vni. Et declaratur in utroque membro supra posito: nam si subsistentia est diuisibilis propter partes essentielles nature: ergo in supposito equi verbi gratia, pars subsistentiæ est in materia, & pars in forma: ergo subsistit anima equi per subsistentiam partialem: ita ut sicut potest Deus conservare animam equi separatam à materia, ita etiam posset conservare subsistentiam partialem eius: quandoquidem in eo casu illam conservaret subsistentem: consequens autem repugnat materialitati talis formæ, alioqui etiam naturaliter posset in ea subsistentia permanere separata à materia. Curenim potest rationalis anima sic conservari, nisi quia subsistens est? Rursus, si subsistentia esset diuisibilis ratione partium integantium: sequeretur, duas partes aquæ inter se continuas esse duo supposita partialia, nam habent partiales subsistentias & suppositalitates: consequens autem est contra sensum omnium & communem loquendi modum. Item sequitur aquam, quando actu separata est ab omni alia aqua, esse communicabilem secundum se totam, & secundum subsistentiam suam, alteri aquæ seu toti ex utraque compositæ: hoc autem est contra rationem subsistentiæ, ut dixi.

Prior sententia proponitur.

IV.

In hac re moderni Philosophi (antiqui enim nihil fere de hoc disputarunt) sentire videntur subsistentiam omnem esse indiuisibilem, atque hoc esse de ratione illius ob incommunicabilitatem eius. Et qui ita sentiunt, consequenter negant, aut materiam, aut formam, materialem præsertim vere subsistere: de rationali autem anima dissensio est, ut dicemus. Negant etiam partes integrales subsistere in toto, etiam si separatæ possint per se conservari, & subsistere. Unde consequenter aiunt, quando aqua in duas partes diuiditur, totam subsistentiam aquæ diuisæ destrui, & duas alias de nouo produci: quia destruitur vnū suppositum, & incipiunt duo. Hic autem dicendi modus facilius intelligitur iuxta sententiam Caietani afferentis subsistentiam esse entitatem omnino realiter distinctam à tota natura composita, & consequenter à materia etiam, & à forma: nam supposita illa sententia cessant multæ ex difficultatibus positæ: Quia iuxta illam facile dicitur in homine, verbi gratia, subsistentiam esse quandam simplicem entitatem, eamque fateri oportere esse spirituales, quia si simplex est, non poterit esse composita ex spirituali & materiali, & quia formam consequitur, & ad perfectio-

nem pertinet, potius spiritualis erit quàm materialis: atque ita fit ut sit indiuisibilis, & quod ex se primo afficiat animam & per illam corpus, ut ita tandem terminet totam naturam: In aliis vero rebus talis entitas materialis erit, & immediate terminabit totam naturam, partes vero non nisi ut componunt naturam integram, & ideo, si illa natura dissoluatur, aut diuidatur, entitas subsistentiæ non manebit in partibus, sed destruetur, atque ita est etiam indiuisibilis. At vero iuxta nostram sententiam difficilius hæc doctrina defendi potest, & ideo absolute falsam illam censemus, & in omni opinione insufficientem ad hæc rem explicandam.

Questionis resolutio.

Vt ergo rem totam declaremus, supponimus duobus modis posse aliquam rem dici indiuisibilem: vno modo, quia omnino ex nullis partibus constat, ut angelus vel punctus: alio modo quia licet composita sit, vel est indiuisibilis, ut substantia cæli, vel si dissoluatur, extrema ex quibus componitur conseruari non possunt extra totum, quod interdum in utroque extremo contingit ut in minimo naturali, & in toto heterogeneo quoad aliquas partes principales: interdum vero in altero tantum, ut in brachio si tota diuidatur, quia non manet idem quod ante erat omnibus ergo his modis intelligi potest, subsistentiam esse indiuisibilem: quis autem illorum verus sit superest declarandum.

Dico primo, subsistentia rerum spiritualium est indiuisibilis priori modo. Hæc assertio per se nota est & satis probata in principio sectionis.

Dico secundo: nulla subsistentia materialis nature seu suppositi est hoc modo indiuisibilis. Hanc etiam conuincunt (ut opinor) rationes dubitandi priori loco factæ, & præterea declaratur: nam si subsistentia alicuius nature materialis esset hoc modo indiuisibilis, maxime propria subsistentia humanitatis, sed illa non: ergo nulla. Maior est euidens, tum quia in ceteris euidentius procedunt rationes prius factæ: tum etiam, quia in humanitate saltem anima est spiritualis. Probatur ergo minor, quia subsistentia hominis non est omnino spiritualis: ergo non potest esse priori modo indiuisibilis: neque etiam est indiuisibilis ut punctus, ut per se notum est, & à fortiori patebit ex dicendis: ergo. Antecedens probatur primo, quia ostensum est subsistentiam non esse rem distinctam, sed tantum modum nature cuius est terminus: ergo subsistentia totius humanitatis non potest esse spiritualis. Probatur consequentia, quia necesse est rem spirituales esse realiter distinctam ab humanitate: vel ut prorsus condistinctam ab illa, quod improbatum est, vel certe ut identificatam soli animæ, quod etiam repugnat principio posito, tum quia ostensum est subsistentiam esse modum totius nature, atque ita à toto illa distingui tantum modaliter, & non ut partem à toto: tum, etiam quia per subsistentiam humanitatis etiam materia ipsa terminatur seu conterminatur: non potest autem sic terminari per rem omnino distinctam, qualis esset res spiritualis.

Secundo, quia, ut ostendimus, existentia humanitatis non est omnino spiritualis, sed composita ex partialibus existentibus, materiali & spirituali: ergo nec subsistentia est omnino spiritualis. Probatur consequentia, quia ut etiam ostendimus, subsistentia nihil aliud est, quam modus existentie in se in se, & ideo ergo quando subsistentia est composita, est etiam proportionata ipsi existentie, & consequenter composita ex aliquo spirituali & materiali sicut ipsa. Tertio probatur ex communi loquendi & sentiendi modo: quia homo non est spiritualis per se, sed materialis potius: at si personam eius esset spiritualis, omnino dicenda esset persona spiritualis, sicut persona Christi hominis simpliciter dicitur in materia, quia tota subsistit.

substantia eius increata est, licet natura humana in qua subsistit sit creata, sumit ergo persona vt persona huiusmodi denominationes potius à personalitate, quam à natura: sed hoc ad modum loquendi spectat: priores vero rationes sunt, quæ rem declarant, quæ magis ex dicendis constabit.

Dico tertio: Omnis substantia rei materialis est dupliciter composita, scilicet integrali, & essentiali, vel quasi essentiali compositione. Prior pars probatur facile ex conclusione præcedente: nam omnis substantia rei materialis est materialis: sed quidquid materiale est habet extensionem aliquam & consequenter compositionem ex partibus integralibus, quia nihil aliud est habere extensionem, quam habere partes coextensas ad extensionem quantitatis, & hæ partes vocantur integrales. Hoc etiam probat aliquæ ex rationibus in principio factis, præsertim illa quod substantia totius aquæ, verbi gratia non potest esse tota in toto & tota in qualibet parte, cum non sit res spiritualis. Neque etiam fingi potest esse in aliqua parte aut puncto indivisibili totius aquæ: quis enim vel cogitare posset hoc figmentum? aut rationem reddere cur in vna parte, vel puncto potius sit, quam in aliis? aut denique explicare quomodo in vno puncto existens totam substantiam reddat subsistentem.

Vnde contra hoc est etiam optimum Theologicum argumentum, quia Verbum diuinum, vt totum corpus humanum in se susciperet, & mirabili modo sustentaret, seu subsistens redderet, toti vnium est & omnibus ac singulis eius partibus, & sanguini, ac partibus eius, & simili modo vnium manit in triduo inanimato corpori: ergo propria corporis substantia, quam Verbum suppleuit, intime etiam est in toto corpore & singulis partibus eius, & non in aliqua determinata parte aut puncto illius. Cuius rei optimū etiam argumentum sumitur ab existentia: hæc enim intima est toti, & omnibus ac singulis partibus eius: sed substantia est intrinsecus modus, seu terminus existentie: ergo est quasi diffusa per totam illam, & intime coniuncta singulis partibus eius. Sicut etiam actualis inherencia formæ accidentalis extensæ, & quantæ non potest esse in vna parte eius, sed in tota & in singulis partibus, in quibus est existentia eius: quia est intrinsecus modus & quasi terminus eius. Vnde sicut inherencia accidentis materialis necessario est composita ex partibus integralibus, eo quod talis forma ex similibus partibus consistit, ita etiam substantia rei materialis ex eisdem partibus necessario componitur.

Quocirca hæc pars huius assertionis non solum procedit in nostra sententia, qua asseruimus substantiam esse modum & non entitatem distinctam, sed etiam in opposita sententia, saltem quoad res omnino materiales (vt hominem excipiam) quod conuincit illa ratio, quæ generalis est in omni opinione scilicet, quod talis entitas non potest esse tota in toto & tota in qualibet parte cum spiritualis non sit. Quis enim credat naturæ puræ materiali deberi spiritualement substantiam aut ex illa resultare? Quod si quis inuestigat entitatem materialem posse esse totam in toto, & totam in qualibet parte, vt multi sentiunt de animabus brutorum perfectiorum. Respondemus in primis, illam sententiam nobis non probari: nam forma, quæ pendet à materia in fieri & esse, non potest naturaliter simul tota dependere à diuersis partibus materiae. Deinde etiam id concedatur in illis peculiaribus formis, non est extendendum ad entitatem materialem communem in similibus materialibus substantiis, & quæ non solum formam, sed etiam materiam suo modo consequitur, quæ a solum debetur (maxime secundum illam sententiam) naturæ completæ, quæ in his rebus ex forma & materia constat.

At vero in homine non procedit hæc pars iuxta prædictam sententiam, nam consequenter dicere

Tom. II Metaphys.

debet substantiam hominis esse spiritualement: sed hoc iam est à nobis improbatum. Solum hoc discrimen nos constituere possumus, quod in homine substantia habet hoc genus extensionis seu compositionis solum ex ea parte, qua includit materiam & modum per se existendi, aut partialem substantiam materiam, non vero ex parte formæ, sicut in aliis rebus materialibus. Quæ differentia est per se satis nota, illa tamen non obstat, quominus substantia propria humanitatis extensa seu composita ex partibus integralibus dicatur: sicut etiam eius existentia vel ipsa met humanitas sic est composita; licet spiritualement formam essentialiter includat. Vt omittam esse in homine aliquas partes aliquo modo integrantes, quæ non informantur anima rationali, vt sanguis & similes, quarum substantia (quæ non potest non esse materialis) ad completam substantiam totius humanitatis aliquo modo pertinet, vt latius in quest. 5.3. part. tractauimus.

Altera conclusionis pars, quæ est de compositione ex partibus quasi essentialibus, proprie habet locum supponendo substantiam tantum esse modum naturæ: nam, si est entitas omnino distincta, licet fingi posset etiam composita, ita vt materia habeat suam entitatem partialem substantiæ, & formam suam, & ex vtraque componatur integra substantia, tamen ex actu & potentia: licet hoc (inquam) fingi possit, tamen & nimis superfluum esset totum fingere entitates, & non esset id satis consequens ad ea principia in quibus alia sententia fundatur. Atque ita nec Caietanus, nec illi authores qui putant substantiam habere suam propriam entitatem, ponunt illam sic compositam, sed simplicem quoad hanc compositionem quasi essentialem, seu ex actu & potentia. In quo quidem loquuntur consequenter, pariuntur tamen difficultatem in explicanda substantia humanitatis, quam necesse est, vt spiritualement esse fateantur, quod veritati consonum non videtur, vt in secunda conclusione probauimus: vnde rationes ibi factæ ad hanc partem suadendam valere possunt: Præterea ex nostra sententia, quod substantia sit tantum modus, videtur necessario inferri hæc pars, vt in principio sectionis in prioribus argumentis sufficienter tactum est. Quia in vniuersum modus rei compositus, qui ab illa tantum modaliter distinguitur, & adæquatè ac per se primo efficit totam illam vt sic, id est, secundum se totam & non ratione alterius partis: talis (inquam) modus necessario participat compositionem proportionatam rei cuius est modus. Quia non potest aliter intelligi, quod motus intime afficiat totam rem, & omnes partes eius cum aliqua idèntitate reali, & sola distinctione modali: at in præsentia substantia ita modificat existentiam totius naturæ, vt tam existentiam materiam, quam existentiam formæ terminet ac modificet: ergo cum illis simul sumptis idèntificatur, & ideo necesse est vt compositionem includat, proportionatam compositioni ex materia & forma, quam essentialem vocamus.

*Substantia res materiales ratione solius
materie.*

Possit tamen aliquis excogitare modum, quo intelligi possit in rebus omnino materialibus (hominem excludimus) substantiam carere huiusmodi compositione, nimirum, quia licet hæc substantia dicatur esse totius naturæ, quia ex vi eius tota natura subsistit, non tamen per se primo afficit totam naturam vt sic, sed partem eius, scilicet materiam primam, & ex vi illius subsistit totum seu ab illa redundat denominatio in totum. Quod in hunc modum potest declarari, nam ratio positivæ substantiæ à nobis concipitur seu declaratur per illas negationes, per quas Aristoteles primam substantiam definiuit, quæ sunt,

X 3 not

XIII.

XIV.

non esse in subiecto, non dici de subiecto: hæc autem negationes in rebus materialibus primam originem trahunt à materia prima, illa enim cum sit primum subiectum ex quo forma educitur, per se primo postulat non esse in subiecto, & consequenter nec dici de subiecto si in indiuiduo sumatur: forma vero quæ educitur de potentia materiae, sicut ex subiecto fit, ita etiam est in subiecto: & ideo tota ratio subsistendi in huiusmodi rebus videtur existere in materia. Vnde Boetius ille quem in 2. sectione allegauimus, assererat materiam primam esse maxime primam substantiam, qui errauit quidem in eo quod aut existimauit materiam primam esse substantiam completam aut non aduertit sine completa natura nullam esse perfecte ac proprie primam substantiam: non tamen videtur errasse in eo, quod materiae primæ attribuit propriam ac perfectam rationem subsistendi ex se sufficientem ut ratione illius tota natura subsistat. Quod tandem confirmatur: nam materia propriissime est per se, quia nulli subiecto aut sustentanti innititur, nec naturaliter inniti potest, forma autem materialis innititur ipsi materiae ut sustentanti: ergo in tota natura materiali ratio & modus subsistendi est in ipsa materia, & non afficit formam in se ipsa: sed à materia redundat denominationio in totum.

XV.

Quod si obiciatur, cum materia sit imperfectior quàm forma etiam materialis, videri inconueniens totam subsistendi rationem harum materialium rerum materiae attribuere, & non formæ: Respondetur, subsistentiam pertinere potius ad modum existendi, quàm ad gradum entitatis, & ideo non esse inconueniens, quod forma, licet sit perfectior simpliciter in gradu entitatis, quam materia, in quodam existendi modo sit minus perfecta, quia dependet à subiecto, quod non habet materia. Et ideo fieri potest, ut materia, licet minus perfecta habeat subsistentiam, quam non habet forma.

XVI.

Secundo obicitur potest, quia in humana natura subsistentia propria non est subsistentia solius materiae: ergo neque in aliis rebus. Consequentia tenet à paritate rationis: antecedens vero certum videtur. Primo ex mysterio Incarnationis, nam verbum diuinum solum illi rei fuit vnitum immediate, cui naturalis subsistentia vnitur: sed fuit vnitum immediate non solum materiae, sed etiam animæ ut certa fide constat, & in triduo declaratum est, manifestum enim anima vnita Verbo ex vi prioris vniõis. Neque sola anima & caro secundum se, sed tota etiam humanitas fuit Verbo vnita immediate: ergo propria subsistentia humanitatis non est tantum subsistentia materiae, sed includit etiam subsistentiam animæ & simpliciter dicitur quantam completam subsistentiam totius humanitatis. Et confirmatur, nam hac ratione dicit Theologus, Verbum diuinum non corrupisse subsistentiam, præexistentem, sed impediuisse ne in humanitate fieret, ut patet ex D. Thom. 3. part. quæstione 4. art. 2. ad 3. si autem illa subsistentia esset solius materiae, non tam fuisset præuenta quam corrupta, præexistebat enim in illa materia, solumque factum esset, ne materia illam haberet sub forma humana. Secundo probari idem potest ratione, quia in homine forma non solum est perfectior materia in gradu entitatis, sed etiam in modo essendi, nam est tam independens à subiecto sicut materia, & ideo fieri non potest nisi per creationem sicut & illa: ergo est per se & consequenter tam subsistens sicut materia: ergo habet suam subsistentiam partialem, eo perfectiorem quo immaterialiorem, cum ergo homo consistat anima, & corpore, & principalius anima quam corpore, magis subsistentia animæ quam corporis vel neutrae proprie, sed subsistentia integra ex utraque composita. Idem ergo erit suo modo in rebus.

XVII.

Responderi nihilominus potest ad hanc objectionem negando consequentiam: de antecedente enim non videtur posse dubitari: imò ut supra dicebam, si

hominis subsistentia simplex esset, potius in anima, quam in materia ponenda esset. Non videtur autem esse eadem ratio de cæteris materialibus rebus, ut ex eadem ratione adducta colligi potest, nam in homine forma est independens à subiecto: in aliis vero forma est dependens, & ideo licet anima hominis terminetur per partialem subsistentiam, alia vero forma non possunt terminari, nisi per inhærentiam, vel quasi inhærentiam. Neque est inconueniens, sed videtur potius valde consentaneum naturis rerum ut natura hominis sit aliquo modo magis subsistens, quam omnes inferiores naturæ: illa enim est secundum se totam per se primo, & intrinsece subsistens, quia constat ex duplici parte per se apta ad subsistendum, & independens à subiecto: inferiores autem naturæ solum sunt subsistentes ratione vnius partis, & quasi per denominationem ab illa, quia habent alteram partem omnino dependentem à subiecto.

Hæc sententia sic expolita (ut alias dixi) videtur aliquo modo probabilis, non tamen probanda veritas: nam in primis est aliena à modo loquendi & sentiendi Philosophorum & Theologorum: omnes enim sentiunt, quamlibet substantiam completam habere etiam suam completam subsistentiam, & ad eam non minus, immo magis quodammodo concurrere formam quam materiam, ut videre licet in authoribus supra citatis, & in D. Thom. 2. cont. Gent. cap. 68. Vbi ait, substantiam compositam ex materia & forma esse vnam secundum vnum esse ex materia & forma constans, in quo tota substantia subsistit. Deinde argumentor virgendo secundam objectionem supra factam, nam ex ea concluditur subsistentiam humanitatis componi aliquo modo ex modis partialibus animæ & materiae, quos nunc breuitatis gratia subsistentias partiales vocamus: nam de hac appellatione & vero sensu eius infra est dicendum. Hinc ergo colligimus subsistentiam solius materiæ non esse completam in ratione subsistentiæ, sed ad summum partialem, quia aliàs non posset componere cum subsistentia partiali animæ integram subsistentiam per se vnam: ergo illa subsistentia materiæ non potest esse sufficiens ut per illam subsistat qualis et natura integra substantialis. Patet consequentia, tum quia subsistentia debet esse proportionata naturæ, quam terminat: si ergo natura substantialis completa est, requirit subsistentiam completam, & non partialem, tum etiam quia aliàs sola existentia materiæ terminaretur per subsistentiam, & non existentia formæ, & totius naturæ compositæ.

Ex quo præterea argumentari possumus: nam sequitur ex illa sententia, proprie & in rigore solum materiam esse substantiam in huiusmodi materialibus rebus, & non formam, & consequenter, nec compositum ex materia & forma. Patet sequela, primo quidem, quia substantia est, quæ habet esse substantiale: esse autem substantiale est illud, quod natura sua aptum est terminari per subsistentiam: sed sola existentia materiæ apta est terminari per subsistentiam, non autem existentia formæ, sed per inhærentiam tantum: ergo sola existentia materiæ est substantialis, non autem existentia formæ. Nec satis est, si dicatur, existentiam formæ terminari quasi mediate per subsistentiam materiæ: nam hoc dubius modis intelligi potest: Primo quod subsistentia materiæ vere terminet, & quasi afficiat existentiam formæ proxime & in se ipsa, & solum dicatur mediate hoc facere, quia prius natura afficiat materiam: & hic sensus non habet locum in nostra sententia, tum, quia supponimus, subsistentiam non esse rem distinctam, sed modum tantum eius existentie, quam proxime terminat, tum etiam, quia si existentia formæ est sic terminabilis, immerito dicitur medicare terminum à materia & non habere illum ex se.

Alter ergo sensus, & re vera in ea responsione intentus, est, existentiam formæ dici mediate terminari

et per substantiam materię, quia talis forma inest materię substanti, & iam non indiget alia sustentante. Sed hoc non soluit argumentum factum, quia hoc modo etiam existentia quantitatis terminatur per substantiam materię, quia inest materię substanti, & iam non indiget alio sustentante. Nec refert si dicatur indigere consortio formę, ut esse possit, & in materia sustentari, nam etiam forma materialis indiget consortio quantitatis sine qua naturaliter neque esse, neque recipi posset in materia: ergo in hoc pares sunt. Imo hinc insurgit noua ratio, nā vix potest assignari differentia inter formam substantialem & accidentalem, quia neutra confert formaliter per seipsam, seu modū sibi intrinsicum ad substantiam compositam, & utraque confert materię aliquod esse actuale seu formale, in quo a materia pendet utraque in fieri & in conservari, quare ergo ratio vel differentia assignari potest cur vna potius substantialis dicenda sit, quam altera? Neque enim satis est dicere, vnam habere entitatem substantialem, & aliam accidentalem, & inde esse per eandem differentiam: nam genus entitatis non potest aliunde sumi aut declarari, nisi ex ipso esse, & modo essendi, si ergo in modo essendi conveniunt, quia utraque penderet a materia ut subiecto, & non magis terminatur a substantia, vel ad illam confert vna entitas quam illa, non magis est substantialis entitas vna, quam altera.

Vnde ulterius infertur ex illa sententia, res materiales non esse integra & completa supposita, quod plane est absurdum: sequela vero patet, tum quia probabiliter ostensum est, sequi ex dicta sententia in hiis rebus esse plus substantię quam sit in sola materia, tum etiam ad hominem, quia suppositum formaliter constituitur per substantiam: ergo si substantia est incompleta, non potest suppositum esse nisi incompletum. Vnde etiam confirmatur, nam, si substantia materię incompleta est, natura sua postulat compleri: ergo absurdū esset, & præter naturę ordinem, quod in omnibus rebus naturalibus præter hominem, maneret sine complemento: sicut ergo essentia materię appetit complementum essentie, & existentia materię complementum existentię, ita etiam substantia materię complementum substantię, nam ad hoc etiam natura sua ordinatur: ergo sub omni forma, sub qua naturaliter manet, habet substantię complementum, sicut essentie, & existentię. Tandem ex mysterio Incarnationis argumentum sumitur: nam ex prædicta sententia sequitur formam sanguinis non fuisse immediate unitā substantię Verbi, sed solum mediate ratione materię, seu subiecti, sicut accidentia, quod est omnino falsum, ut constat ex D. Thom. 3. p. q. 5. & ex ibi tractatis. Sequela vero est manifesta, nam eo modo unita est natura vel pars naturę Verbo, quo vniretur substantię creatę, mediate vel immediate, si esset in proprio supposito.

Corollaria ex præcedenti doctrina.

Ex his ergo omnibus concluditur omnem substantiam naturę cōpletę & materialis esse aliquo modo compositā ex partibus seu extremis, quę inter se comparantur ad modū actus & potentię, & ad essentialē compositionem pertinent. Hoc sequitur manifeste ex dictis, quia ostensum est, hanc substantiam non esse modum vnius tantum partis, sed esse adæquatū modū totius naturę, per se primo terminantem illam, mediate tamen afficientē aliquo modo singulas partes essentielles eius, scilicet, materiam & formam. Vnde necessario fit, talem modum non esse simplicem, sed essentialiter compositum cū proportionē ad naturā, & partes eius, quas afficit, omnis autem compositio essentialis requirit extrema, quę se habeant tanquam actus & potentia.

Secundo colligitur ex dictis, huiusmodi substantiam includere & parciales modos ipsarum partium & vnionem eorum inter se. Prior pars probatur, tum quia compositum includit extrema, ex quibus componitur, tum etiam, quia substantia non est res omnino distincta, sed motus adæquatus naturę compositę. posterior item pars est facilis ex dictis, quia substantia adæquata vnius naturę, est per se vna, sicut & ipsa natura: oportet enim ut sepe quod inter se seruent proportionem: ergo integra substantia totius naturę non est tantum aggregatum quoddam partialium substantiarum, sed modorum materię & formę, aliās in ratione substantię non esset per se vna, includit ergo in suo genere vnionem aliquam illorum partialium modorum inter se, quia coniunguntur ad constituendā vnam adæquatam substantiam totius compositi. Et confirmatur à simili, nam essentia ut sit vna, præter essentias partium materię scilicet & formę, requirit vnionem earum inter se, & idem est de existentia: ergo idem est de substantia. Tandem confirmatur, nam separata, verbi gratia, forma hominis à materia, licet in singulis partibus maneant substantię parciales, nō tamē manet substantia humanitatis, sicut nec humanitas ipsa: ergo sicut humanitas non est aggregatum materię & formę (nam huiusmodi aggregatum manet dissoluta vnione, cum tamen humanitas non maneat: ex quo necessario concluditur, humanitatem per se & essentialiter includere vnionem) ita omnino de substantia philosophandum est, seruata proportione.

Tertio sequitur ex dictis, substantię naturę completę materialis non esse indiuisibilem priori modo supra posito, ut in secunda etiam cōclusionē dictum est, id est, simplicem, & incompositam. Nunc videndum superest, an sit etiam diuisibilis posteriori modo, id est, resolvable in ea, ex quibus componitur, cōseruatis componentibus, vel utroque, vel altero eorum.

Compositam substantiam in partes integrantes diuidi posse.

Dico quarto: Substantia materialis ratione compositionis ex partibus integrantes, quantum est ex se diuisibilis est in partes, quę post diuisionem cōseruentur in suo esse, & incipiant esse integra supposita seu integrę substantię. Dico quantum est ex se, quia ex parte naturę, seu obiecti potest interdum contingere, ut hæc diuisio non possit in actum reduci, saltem naturaliter, vel quia substantia est incorruptibilis, ut in cælo, vel quia est physice indiuisibilis, ut in minimo naturali, vel quia substantia cōseruari non potest sine tali partium integritate, ut quando animali caput abscinditur: tunc enim corrupta substantia, necesse est etiam destrui substantiam. At vero quoties substantia diuiditur in partes integrantes & retinentes eandem substantialem naturam, tunc etiam substantia totius diuiditur in partes integrantes, ex quibus constabat, quę delinunt esse partes, non amittendo esse quod antea habebant, sed amittendo tantum vnionem, & hoc sensu dicimus substantiam materialem, quantum est ex se, esse diuisibilem. Quod probatur, nam quando aqua quę erat continua, diuiditur in duas partes, quę post diuisionem sunt duo supposita aquę, substantię, quę antea erat vna & cōposita, diuiditur in duas: ergo substantię materiali quantum est ex se non repugnat hæc diuisio, si aliunde non repugnet ex parte formę seu naturę. Respondent aliqui tunc nō diuidi substantiam, sed omnino corrumpi ac destrui quę antea erat, & duas alias generari. At hoc sine fundamento dictū est, & ideo per se est incredibile, nam illa substantia imitatur substantiam, cuius est substantia, seu substantia est diuisibilis, ita ut post

Fonsec. 1. s.
Mor. c. 8. q.
o sec. 5. ad 3.

diuisionem maneat in vtraque parte diuisa eadem entitas substantiæ cum eadem singularitate, indiuiduatione, & existentia, mutato tantum modo vnionis seu terminationis: ergo idem erit de subsistentia. Respondent, non esse parem rationem, quia subsistentia est complementum suppositi: & huic complemento repugnat quod sit pars vnus totius complementi. Sed hæc responsio non potest cum superius dictis consistere: ostendimus enim, hanc subsistentiam rerum materialium non esse ita indiuisibilem, vt sit tota in toto, & tota in qualibet parte, & consequenter probatum est esse extensam & habere partes: non ergo repugnat huic complemento totali habere partes inter se vnitas, & suo modo continuas.

XXVI.

Neque dicti authores asserunt rationem aliquam, quæ huiusmodi repugnantiam, ostendat neque reuera asserre potest, quia subsistentia est supplementum rei in ratione per se stantis & independentis ab aliquo sustentante, huic autem complemento non repugnat habere partes proportionatas rei cuius est complementum. Nam res ipsa, quæ per se subsistit, verbi gratia, tota aqua, constat ex partibus partialiter etiam subsistentibus, seu confusis subsistentibus cum toto & in toto, quia licet partes sint in toto componentes illud, tamen non sunt proprie in illo tanquam in sustentante, & ideo habere possunt in illo partem subsistentiæ, seu partialem subsistentiæ modum: non ergo repugnat huic complemento, quod constat ex partibus ipsius complementi inter se vnitis. Ergo pari ratione non repugnat, quod dissoluta vnione conseruetur in vtraque parte substantiæ diuise entitas modalis vtriusque subsistentiæ, quæ antea erat partialis propter vnionem & incipit esse totalis per diuisionem, neque enim vlla vnio seu continuatio partium subsistentiæ magis est necessaria ad conseruationem subsistentiæ quam ipsius substantiæ. Quocirca, sicut in huiusmodi subsistentiæ materialium intelligitur extensio partium, ita intelligi debet earum continuatio in aliquo termino communi sibi proportionato. Vnde cum sit talium partium diuisio, solus ille terminus communis destruitur, & resultant noui termini extremi ac terminantes, & hac solum de causa amittuntur partiales subsistentiæ denominationem partialium & incipiunt esse totales, sicut contingit in partibus quantitatis & materiæ seu substantiæ. Neque asfertur vlla ratio, ob quam aliter sit philosophandum de extensione, continuatione & diuisione huius subsistentiæ, quam aliarum rerum materialium. Neque sunt multiplicandæ sine causa generationes, & corruptiones rerum aut modorum realium. Ex vi autem solius diuisionis præcise sumptæ non destruitur nisi sola continuatio, neque insurgit quidquam aliud præter terminos terminantes loco termini communis, seu continuantis: non ergo destruitur tota entitas subsistentiæ quæ prius erat, seu diuiditur in duas per solam earum discontinuationem.

Quomodo integra subsistentia hominis in partes quasi essentielles diuidatur.

XXVII.

Dico quinto: In homine integra subsistentia totius humanitatis constat ex partialibus subsistentiis animæ & corporis, ita vt horum dissoluta vnione maneat in vtraque parte compositi pars subsistentiæ, atque ita sit vt subsistentia integra hominis sit diuisibilis quasi essentialiter sicut & natura. Hanc conclusionem indicauit Genebrar, lib. 2. de Trin. pag. 63. & 64. dicens, subsistentiam interdum manere ab vno principio, vt in angelis, interdum à duobus, vt in hominibus animo & corpore constitutis. Et quoad eam partem, quæ ad materiam seu corpus spectat, communis est homini cum aliis rebus materialibus, & ideo in seq. concl. tractabitur & probabitur. Altera vero

pars, quæ ad animam pertinet, est propria hominis. & in ea supponitur in primis, animam hominis separatam à corpore verè subsistere, quod est certissimum. Quod enim maneat vere existens de fide est: hinc autem ferre euidenter sequitur manere etiam subsistentem, quia per se existit independentem ab omni sustentante. Quod etiam manifeste declarauit Incarnationis mysterium: nam anima Christi separata manet Verbo vnita, & consequenter subsistens per subsistentiam Verbi: ergo signum est, ipsam ex se esse capacem propriæ subsistentiæ, quam Verbum per vnionem impediuit, & altiori modo suppleuit.

De anima vero rationali corpori coniuncta solet esse questio, an pro eo statu subsistat: quidam enim simpliciter affirmant, quia etiam dum est vnita corpori, non sustentatur, nec pendet ab illo. Caiet. 1. p. quæ. 76. art. 1. ad 5. & q. 90. art. 2. Ferrar. lib. 1. cont. Gent. cap. 68. fauet D. Thom. in 1. d. 8. quæ. 5. a. 2. Alii vero absolute negant, quia subsistere includit negationem existendi in alio etiã per modum formæ, Caiet. 3. p. q. 6. a. 3. Alii vero (vt Fonsæca lib. 5. c. 8. quæ. 5. sect. 4.) sub distinctione respondent, quia existimant subsistere vtroque modo accipi posse, scilicet, vt includit tantum negationem dependentiæ à subiecto, vel sustentante, vel vt includit absolutam negationem existendi in alio etiam per modum partis aut formæ. Et priori modo concedunt animam rationalem vnitam corpori subsistere, posteriori autem modo negant. Et idem fere dicunt de anima separata, nam sub vna significatione fatentur eam subsistere, sub alia vero negant, scilicet, quatenus subsistere dicit negationem non solum actualis vnionis, sed etiam aptitudinis existendi in alio per modum formæ vel partis. Sed hæc responsio multiplicando vocis significationes in eis consistit & rem non satis declarat. Nos vero ad rem ipsam potissimum spectantes, supponimus (quod supra probatum est) rem non constitui subsistentem formaliter per negationem aliquam, sed per positium modum existendi, quem comitatur negatio omnis alterius modi illi repugnantis. vt, v. g. negatio vnionis hypostatice ad aliud suppositum. Nam licet ex vnione hypostatice occasio sumpta est inquirendi & cognoscendi modum subsistentiæ nature create: ita ratio huius subsistentiæ per negationem vnionis hypostatice, seu per immediatam repugnantiam inter modum per se subsistendi & modum vnionis hypostatice optime à nobis declaratur. Sicigitur de anima separata nulla est dubitandi ratio. quin hunc modum positium habeat & consequenter subsistat, vt ostensum est. Difficultas ergo solui esse potest, an ille modus positium & realis, à quo anima separata habet vt subsistat, illi de nouo acquiratur per separationem, an vero eundem habeat à principio creationis suæ in corpore. Nam si illum habeat, ab illo denominabitur subsistens, nam hæc non est denominatio negatiua, sed positiua: si vero non habet, non erit subsistens, dum est in corpore, atque ita, si rem spectemus, omnino cessat distinctio.

Existimo autem non posse satis demonstrari alterutram ex primis duabus sententiis. Quia vera resolutio ex hoc pendet, scilicet an modus subsistendi animæ habeat formalem repugnantiam cum modo vnionis seu informationis corporis, nam vterque modus est positium, vt partim ex dictis, partim ex disputatione de causis constat: si ergo formalem repugnantiam inter se habent, non poterit anima informans corpus habere simul modum subsistendi, atque ita fiet vt anima in corpore non subsistat, si vero illi modi inter se formaliter non repugnant, erit sine dubio subsistens anima, etiam dum corpus informat, quia talis anima natura sua capax est illius modi subsistendi, in eo illum natura sua postulat, vel potius ab illa fluuit statim ac non impeditur, vt patet in anima separata: si autem modus vnionis vel informationis non repugnat formaliter cum illo modo subsistendi nihil

nihil habet anima humana, etiam dū est corpori vnita, quod propriam eius subsistentiam impediatur: habebit ergo illam. An vero illi duo modi subsistendi & informandi habeant inter se formalem repugnantiam in neutram partem inuenio sufficientem demonstrationem aut ostensionem.

Animam rationalem etiam in corpore subsistere.

XXVII. **E**Xistimo autem probabilius opinari, quid dicunt, non esse inter illos duos modos formalem repugnantiam, ideoque animam hominis, etiam corpori vnitam vere subsistere. Ratio est, quia licet anima informet corpus, nō sustentatur à corpore, neq; ab illo pendet, ergo, quamuis informet, existit in se ac per se ratione suā independentia. Confirmatur primo, quia vnio illa informatiua, longe distincta est ab vnione hypostatica, vt per se constat: ergo non est necesse vt includat formalem repugnantiam, cum subsistentia, quantū includit vnio hypostatica. Dices, quāuis anima nō vnitur hypostatice corpori, vniri tamen hypostatice toti homini seu personae hominis, & ideo nō posse habere propriam subsistentiam. Sed hoc potius confirmat oppositum, nam anima rationalis non vnitur personae hominis tantum vt mendicans ab illa subsistentiam, sed potius vt cōstituens seu conferens illam, vel totam, vt interdum videtur D. Thom. innuere, vel saltem ex parte seu partialiter vt nos opinamur: hac autem vnio in persona nō excludit, sed potius requirit partialem subsistentiam, sicut etiam partes aquae vniantur in vno supposito, componendo integram subsistentiam eius, suis partialibus subsistentis.

Secundo confirmatur ac declaratur hoc ipsum ex mysterio incarnationis: anima enim Christi à principio creationis suae & toto suo tēpore, quo fuit vnita corpori, fuit etiam vnita hypostatice Verbo diuino propria vnione ex se independentē ab vnione à corpore, quae in illa mansit etiam post separationē à corpore: ergo vnio hypostatica animae ad subsistentiam Verbi, & vnio informatiua eiusdē animae ad corpus non habent inter se formalem repugnantiam: ergo nec propria subsistentia animae habet formalem repugnantiam, cum actuali informatione: nam vnio hypostatica supplet vicem propriae subsistentiae, & illam impedit. Simile argumentū sumpsimus alibi ad hominem contra Caiet. nam ille concedit animam rationalem post resurrectionem informantem corpus gloriosum, fore subsistentem in ipso corpore: ex quo plane conuenit, informationem & subsistentiam non habere inter se formalem repugnantiam: ergo idem dicendum est de informatione in corpore corruptibili: haec enim eiusdem rationis est physice & essentialiter cum informatione corporis gloriosi, sicut & corpus ipsum essentialiter idem est, licet diuersis qualitatibus affectum.

XXVIII. **V**ltimo confirmari potest, quia anima rationalis fit per creationem prius natura, quam vnatur corpori: ergo fit subsistens in eo instanti in quo creatur: ergo manet subsistens dum informat corpus. Antecedens est certum, & posterior consequentia euident, quia anima rationalis in eodem instanti temporis, quo creatur, informat corpus: si ergo in illo instanti creatur subsistens, simul habet subsistentiam cum informatione, quia non potest in eodem instanti temporis prius natura recipere positium modum subsistentiae, & illo priuari propter vnionem ad corpus, quia hoc inuoluit apertam contradictionem. Quod si in illo primo instanti habet anima vtrumq; modū subsistentiae & informationis, etiam toto tempore, quo est in corpore habebit vtrumq;, quia tales modi non magis inter se pugnant in quouis tēpore, quam in vno instanti. Prior vero consequentia probatur ex

D. Tho. 1. p. q. 45. ar. 4. vbi probat, creati esse propriū rerum subsistentium: si ergo anima hominis in corpore creatur, etiam in eo subsistit. Responderi potest, creationem posse terminari ad existētiā absq; subsistentia. Sed quamquam supernaturaliter & miraculose hoc verum sit, vt in creatione animae Christi cōtigit, naturaliter tamen non videtur id fieri posse cū non sit rerū naturis consentaneum, nam creatio natura sua tendit ad rē subsistentē: vnde eius efficacia non potest impediri ex naturali conditione rei quae creatur. Ex quo potest noua ratio in hūc modū formari. nam sicut anima rationalis ex natura sua petit fieri per creationem, ita etiā petit subsistere, ad quod vltimate tēdit creatio: cum ergo petat etiā informare corpus, signū est has duas cōditiones nō esse inter se repugnantes: non enim potest anima ex natura sua simul repugnantes cōditiones postulare. Quod si illae cōditiones repugnantes essent, potius subsistentia impediret informationem quā e cōuerso: quia illa est intimior creationi, cōcreatur enim subsistentia seu intrinsece consequitur ad terminum creationis: informatio vero seu vnio ad corpus fit per distinctā rationem extrinseci agentis.

Sicigitur satis probabiliter concluditur, animam rationalem, etiam dum est corpori coniuncta, habere positium modum subsistendi, & cum separatur non acquirere nouum aliquem existendi modum positium, sed priuari solum positium modo vnionis ad corpus. Neque oportet vt loco illius positiae vnioni succedat in anima separata aliquis modus positius, formaliter repugnans vnioni ad corpus, sed sufficit sola carentia vnionis: estque id magis consentaneum naturali conditioni ipsius animae, quae ex se apta est ad vnionem: illamque naturaliter petit, & ideo nunquam postulat modum aliquem existendi repugnantem vnioni: non ergo est vlla ratio vel causa cur illi tribuatur, etiam si vnione priuetur. Et propterea etiam si separata sit, quasi violēta manet, appetens corpus, quod certe non ita esset, si vnioni succederet alius modus existendi positius & connaturalis, & repugnans vnioni: sicut materia non manet in statu violento, quando priuatur vna forma, quia illa alia succedit: esset tamen violenter, si omni forma priuaretur.

XXIX. **E**x his ergo probata manet assertio posita: nam si anima rationalis in corpore suā habet subsistentiam partialem quam retinet, etiam si à corpore separatur, necesse est vt integra subsistentia hominis ex partialibus subsistentis animae & corporis inter se vnitis componatur, & in eisdem sit res solubilis seu diuisibilis per separationē animae à corpore manente subsistentia partiali in parte separata. Et confirmari hoc potest ex mysterio incarnationis: nam ad hunc modū vnio totius humanitatis componitur ex partialibus vnionibus animae & corporis, & in eas fuit res solubilis: nam per separationē animae à corpore sicut humanitas destructa est, ita & eius integra vnio ad Verbum, manserunt autem partiales vniones in anima & corpore separatis, ita ergo dicendum est de partialibus subsistentis, nam vnio illi supplet subsistentia propriā cum proportionē. Neq; contra hanc assertionem occurrit noua difficultas ex parte animae (nam de materia statim dicemus) quia cū illa subsistentia animae incompleta sit, & partialis, nō repugnat ei compositio integræ subsistentiae, neque etiam repugnat vt eadem res simul hoc modo subsistat, & sit pars, sicut de partibus aquae supra dicebamus, quo exemplo vtitur ad rem praesentem Diuus

Thom. 1. part. quæst. 75. articulo 2. ad 1. & 2. ex quo loco plane constat illum fuisse huius sententiae, quam etiam habet q. disp. de Anim. artic. 3. ad 6.

XXXIII.

XXXIV.

De

De compositione, & dissolutione substantia in aliis
rebus pure materialibus.

XXXV. Dico sexto: In aliis substantiis materialibus & corruptibilibus præter hominem, licet integra substantia totius componatur ex partialibus modis materiæ & formæ, & per eandem separationem dissolvatur, non tamen potest post separationem uterque partialis modus consequens esse, sed tantum partialis modus materiæ, & ideo in his rebus sola materia habet partialem substantiam, non tamen formam. In hac assertionem explicamus modum compositionis substantiæ completæ omnino materialis, quæ res non est quidem facilis ad explicandum. Quod igitur huiusmodi substantia composita sit ex partialibus modis, qui per modum actus & potentiæ inter se coparentur, in superioribus probatum est, atque hos partiales modos materiæ & formæ attribuimus, quia cum integer modus substantiæ realiter identificetur & adæquate cum tota natura, necesse est ut partialiter cum forma & materia idem sit, & consequenter, quod materiæ & formæ partiales modi respondeant, ex quibus integra substantia componatur. Atque hinc etiam necessario fit, ut dissoluta unione harum partium integra substantia dissolvatur & pereat: id enim commune est omni composito cuius partes separari possunt: constat autem in his rebus de quibus agimus, unionem partium dissolui posse. Rursus in his rebus etiam est manifestum, dissoluta unione non posse manere utrumque partialem modum, quia saltem ille non manet qui ad formam pertinet: cum enim forma ipsa non maneat, nec modus eius conservari poterit.

XXXVI. Quod vero ex parte materiæ idem maneat partialis substantiæ modus non omnibus probari videtur: nam cum materia sit imperfectior quam forma, videtur ab illa recipere modum & rationem subsistendi, & consequenter mutata forma, necessario debere mutari in materia partialem substantiæ modum. Deinde quia materia existens in toto proprio non subsistit: ergo non habet proprium substantiæ modum, quem retinere possit sub diversis formis. Nihilominus tamen pars conclusionis posita verior videtur, quia mutata forma, nulla realis entitas, vel modus substantialis mutatur in materia præter modum unionis, qui longe diversus est à modo substantiæ: etiam si admittamus esse in materia talem modum unionis distinctum ab unione formæ, de quo supra dictum est. Quod enim hi modi, scilicet unionis & substantiæ, sint distincti, probatur primo à simili ex dictis de unione & substantia animæ rationalis. Secundo, quia si Deus conservet materiam sine forma, ut facere potest, talis materia careret omni modo unionis ad formam, & nihilominus esset subsistens: potest ergo conservari modus substantiæ sine modo unionis: distinguitur ergo ex natura rei. Tertio idem colligi potest ex propriis rationibus talium modorum: nam modus unionis est quasi respectivus, essentialiter pendens ab altero extremo unionis & compositionis: modus autem substantiæ est in se omnino absolutus: & ideo vix potest à nobis nisi per negationem declarari. Quarto ex mysterio Incarnationis, nam modus unionis materiæ cum forma non pugnat cum unione hypostatica: nam materia actu unita animæ rationali, & formæ sanguinis vel cadaveris fuit simul unita hypostatice Verbo divino: at vero modus substantiæ propriæ directe repugnat unioni hypostaticæ, ut ex dictis constat: sunt ergo illi modi diverfi.

XXXVII. Quod vero non repugnat, hos duos modos simul esse in materia, probari potest eisdem argumentis, quibus hoc ipsum vel simile de anima rationali probavimus, scilicet quia materia non unitur formæ & subiecto, vel ut sustentanti illam in suo esse: nam potius materia est primum subiectum formæ seu genera-

tionis, & ideo natura sua maxime postulat hunc modum existendi in se ac per se simul cum unione ad formam: ergo utrumque modum postulat, & unus alteri non repugnat: neque vlla probabilis ratio talis repugnantie afferri potest. Item quia in mysterio incarnationis corpus Christi Domini simul habuit unionem ad animam, & unionem hypostaticam ad Verbum loco propriæ substantiæ: ergo tale corpus natura sua haberet cum unione ad animam proprium substantiæ modum, nisi per unionem hypostaticam esset præventum.

Denique (ut ad id quod intendimus, deveniamus) quod partialis modus substantiæ materiæ non ita pendeat à forma, vel ab unione ad illam, ut necesse sit mutata forma, mutari illum substantiæ modum probatur, quia nulla est ratio talis dependentiæ, nam ipsa essentia seu existentiæ materiæ pendet à forma quatenus illam naturaliter requirit ut sit: & nihilominus mutata forma, non mutatur actualis entitas seu existentiæ materiæ, sed eadē numero perseverat: ergo idem erit de partiali substantia ipsius materiæ. Probatur consequentia, tum quia substantia est proportionata existentiæ, tum etiam, quia est tam absoluta sicut ipsa existentiæ: ergo non est cur magis pendeat ab hac indivisa, & determinata forma, vel ab unione ad illam, quam ipsa existentiæ. Ex quo facile solvitur prior pars rationis in contrarium: est enim magna diversitas inter formam materiale & materiam: quanquam enim forma sit absolute perfectior quam materia: in hoc tamen est secundum aliquid minus perfecta, quod plus pendet hac determinata forma ab hac determinata materia, quam e converso: non enim potest eadem forma migrare à materia in materiam, sed eo ipso, quod ab hac materiale paratur, perit, materia autem migrat (ut ita dicam) à forma in formam, vel potius eadem manet sub diversis formis in ea succedentibus. Quod provenit vel ex diverso modo dependentiæ: nam forma pendet à materia ut à propria causa, materia vero solum pendet à forma ut à conditione requisita, ratione cuius ei debetur existentiæ, & eius conservatio, & non sine forma: vel certe provenit ex proprio munere primi subiecti: nam circa illam versatur actio agentis: & ideo necesse est ut sit apta permanere sub utroque termino: forma vero quæ est terminus actionis, non habet eam indifferentiam: & ideo si materialis sit: penderet in suo esse ab actuali unione ad subiectum, quæ mutari non potest, manente & conservata ipsa forma. Ex hac autem, eademque radice provenit altera differentia, scilicet, quod materia mutata forma possit conservari cum existentiæ & cum existendi modo: forma autem sicut non potest conservare existentiā mutando subiectum, ita etiam non possit existendi modum retinere.

Atque hinc probata etiam relinquitur penultima conclusio pars, scilicet, habere materiale suam partialem substantiam: quia in suo genere concurrat ad componendam integrā substantiam completæ. Nam habet proprium partialem modum existendi, quo componit substantiam totalem ut ostensum est: & ille modus talis est, ut per illum habeat materia esse in se ac per se: & independens ab omni subiecto vel sustentante: & ratione eiusdem modi existendi potest eadem materia quasi in se manere sub diversis formis, conservato eodem existendi modo ut ostensum est: ergo ille modus existendi materiæ vere ac propriè est substantia saltem partialis. Respondent aliqui, hoc ipso quod materia pendet in suo esse, & modo essendi à forma absolute seu in comuni sumpta, non posse habere talē existendi modum proprium qui sit substantia. Et eadem ratione autem, materiam actu unitam formæ, multo minus dici posse substantiæ quam animam rationalem unitam corpori: nam anima rationalis ita est in corpore, ut in suo esse sim-

*Substantiales forme materiales, nec partialem
subsistentiam habent, nec subsistunt.*

placiter non pendeat, neque ab hoc corpore, neque absolute, à corpore: materia autem pendet à forma, etiam si absque hac vel illa forma esse possit. Alii vero videntur distinctione superius data, scilicet si subsistere solum dicat negationem inhesionis in subiecto, sic materiam primam subsistere, si vero dicat, esse per se, id est, non in aliquo à quo in suo esse pendet, sic materiam primam non subsistere, quia est in composito, & ab eo pendet, seu à forma eius.

Sed, omnia vocis ambiguitate, quod ad rem spectat dicendum est, dependentiam materiam à forma nihil obstat, quo minus in materia sit proprius modus subsistendi partialis: non enim omnis dependentia repugnat rationi subsistendi: omnis enim substantia creata pendet in primis ab agente, & præsertim à Deo: omne etiam suppositum materiale pendet suo modo à dispositionibus suis, sine quibus existere non potest: & consequenter ab eisdem pendet substantia talis suppositi: & ad hunc modum pendet materia à forma, veluti à substantiali dispositione ita extrinseca & connaturali, ut sine illa esse non possit. Non ergo repugnat substantiæ huiusmodi dependentia, sed tantum illa, quæ est à subiecto vel supposito sustentante. Atque hinc fit (quod spectat ad vim verbi subsistendi) vere dici posse materiam subsistere, quia hæc denominatio potius est à modo subsistendi, & non tantum negatiua, neque includens (videlicet) negationem omnis dependentiæ, aut omnis unionis cum alio, aut essendi in aliquo tanquam in toto, cuius substantiam partialiter componat: sicut de anima rationali diximus, est enim quoad hoc eadem proportio. Veruntamen ut omnis tollatur æquiuocatio, addatur aliquid quo declaratur, materiam non subsistere ut integrum suppositum, non enim nego quin subsistere simpliciter dictum interdum in hoc rigore sumatur, ut colligitur ex D. Tho. 1. q. 75. art. 2. ad 1. & 2. Dicatur ergo materia subsistere incomplete seu partialiter.

Superest ut dicamus de vltima conclusionis parte, quia ad materiales formas substantiales pertinet, & ut attente considerentur, quæ hæcenus diximus, videri potest obfcura & non satis cum illis coherere. Diximus enim substantiam suppositi pure materialis esse modum quandam compositum ex modis partialibus materiam & formam: diximus etiam modum illum qui se tenet ex parte materiam esse partialem substantiam: quomodo ergo intelligi potest alius modus partialis ex parte formæ, quin ille etiam sit partialis substantia, cum ex vtroque refuset & componatur substantia completa? Aut si modus ille formæ substantia non est, quid, quæso, erit? Aut qualiter poterit ratio eius intelligi? Propter hoc ergo aliqui negant illam partem conclusionis positæ, & concedunt etiam formas materiales habere partiales substantias modos, & consequenter etiam fatentur illas subsistere, quamuis incomplete & in toto. Alii vero quoad hanc denominationem vtuntur distinctione superius adducta, scilicet, prout subsistere dicit solam negationem inhesionis, sic dici posse has formas subsistere, non vero prout dicit negationem dependentiæ, & existentiam in alio à quo pendet. Veruntamen apud antiquos Doctores nunquam appellantur hæc formæ subsistentes, neque dicuntur subsistere etiam incomplete. Imo expresse D. Thom. in loco proxime citato distinguens subsistens seu hoc aliquid in incompletum & completum, dicit priori modo excludere inhesionem accidentis, & formam materialis, posteriori autem modo excludere imperfectionem partis. In quo satis significat non posse formas materiales dici subsistere, etiam completè, seu eo modo quo materia vel anima rationalis subsistere dicitur.

EX quo planè sit, non habere materialem formam proprium modum existendi, qui sit partialis substantia: alioqui ab illo modo denominaretur subsistens, saltem incomplete: Vnde D. Thom. citato loco & ceteri Theologi tanquam proprium & peculiare attribuunt animæ rationali inter omnes formas informantes corpus, quod sit aliquid subsistens, eo quod sit operans independentè à corpore ut organo seu instrumento: & in art. 3. expresse negat D. Thom. animas brutorum animalium esse subsistentes. Et hoc sensu dicitur nomine Augustini in lib. de Ecclesiast. dogmat. capite 16. & 17. solam hominis animam esse substantiam. Ratio vero est, quia substantia intrinsece ac formaliter includit independentiam à sustentante, & maxime à materiali subiecto seu causa, à qua in suo genere res pendeat. sed in his formis materialibus nihil est (id est, neque essentia, neque existentia, neque modus existendi) quod non innitatur materiæ ut sustentanti, quodque ab illa non pendeat in esse & conservari in genere materialis causæ: ergo potest habere veram rationem substantiæ partialis. Consequentia est per se evidens. Minor item est clara, satisque in superioribus declarata & probata, quia quidquid est in his formis est affixum materiæ: est enim commensuratum entitati & naturæ talis formæ, cui connaturalis est hæc dependentia. Denique nihil est in his formis, quod non producat, vel comproducat per educationem de potentia materiæ, nihil ergo in eis est, quod non pendeat à materia ut à sustentante. Maior autem propositio etiam videtur satis constans ex communi omnium consensu: omnes enim per hanc negationem maxime declarant rationem substantiæ, & eam ut minimum ad subsistendum requirunt, licet multi aliquid ultra postulent ut vidimus. Item inhesionem directe opponitur substantiæ: omnis autem dependentia à subiecto sustentante potest inhesionem appellari: atque ita D. Thom. supra, modum existentie formæ materialis in materia inhesionem appellat: repugnat ergo cum propria substantia.

Neque refert quod in his compositis materialibus aliquid seu aliquis partialis modus ex parte formæ concurrat ad componendam integram substantiam totius. Non enim necesse est, ut omne id, ex quo aliquid componitur participet rationem vel denominationem totius: ut non quidquid componit lineam, est linea, neque omne id, quod componit hominem est homo, si proprie loquamur: sic igitur non quidquid complet substantiam totius, est substantia etiam incompleta, sed est terminus quidam vel modus complens substantiam. Itaque fatemur substantiam, integram naturam omnino materialis, componi ex partialibus modis materiam & formam, dicimus tamen modum materiam esse partialem substantiam, non tamen modum formam, quia modus materiam est quasi primum fundamentum seu basis totius substantiæ talium rerum, & non nititur priori fundamento aut subiecto. Vnde fit ut manere possit naturaliter quidem sine hac vel illa forma, vel quacunque determinata, supernaturaliter vero absque omni forma, & absque omni complemento quod ab illa provenire potest. Modus autem formæ, licet sit complementum quoddam substantiæ totalis, non est autem proprie partialis & incompleta substantia, quia est talis modus, qui innititur priori subiecto & fundamento, à quo ut à sustentante ita pedit, ut sine illo sustineri aut esse non possit,

XLII.

XLIII.

possit non modo naturaliter, quod certissimum est, verum nec supernaturaliter. Quamquam enim materialis forma possit à Deo conservari sine materia, modus tamen existendi quam habet, dum est in materia, non potest conservari in illa forma separata à materia: tum quia per separationem intrinsece mutatur modus existendi, tum etiam quia ille modus est quasi respectivus, & dicens actualem habitudinem & competit formæ non utique, sed ut informanti, & componenti totum. Quod etiam optime declarat, quantum ille modus deiciat à ratione subsistentiæ partialis. Vnde etiam constat differentia inter modum existendi animæ rationalis & aliarum formarum: nam illa præter unionem habet proprium existendi modum independentem à materia. Atque ita fit ut homo nobiliori modo subsistat, quā omnes alie res materiales: subsistit enim & per se totus & secundum materiam, & secundum formam, habetque subsistentiam integram compositam ex partialibus subsistentiis, quam perfectionem attingunt alie res materiales ut declaratum est.

LXIV. Sed quaeres, an hic modus qui ex parte formæ materialis concurrat ad complendam subsistentiam totius, sit ipsamet unio talis formæ cum materia, vel aliquis alius modus ex natura rei ab unione distinctus. Videtur enim ex dictis sequi illud prius: diximus enim hunc modum talem esse ut sine materia conservari non possit: huiusmodi autem dependentia seu tanta connexio videtur esse propria unionis formæ cum materia. Item quia præter unionem que includit substantialem inhesionem, & dependentiam existentiæ talis formæ à materia non videtur ad quid sit necessarius alius modus eiusdem formæ & existentiæ illius, aut quem effectum formalem habere possit circa existentiam talis formæ: non est ergo in tali forma alius existentie modus, nisi unio seu adhesio in materia. Sicut in forma accidentali actualis inhesio in subiecto est modus existentie talis formæ, & quasi ultimus terminus eius, præter quem supervacaneum omnino esset alium fingere: idem ergo est in forma substantiali, quatenus cum accidentali convenit in informatione inhesiva seu dependente à subiecto, quod informat, quamvis differat in gradu seu perfectione talis inhesionis. Quæ differentia optime etiam declaratur iuxta eandem doctrinam, inhesio enim formæ materialis differt ab inhesionem accidentis, quia illa prioralis est, ut adiuncta incompletæ subsistentiæ materiæ, cum illa compleat perfectam & integram subsistentiam in genere substantiæ: ex quo constat illam esse substantialem modum: inhesio autem accidentis nullo modo completat aut pertinet ad subsistentiam integram substantiæ: sed est omnino extra genus & latitudinem substantiæ.

XLV. Quamquam hæc pars videatur specie probabilis, præsertim cum hæc pluralitas rerum aut modorum vitanda sit, quoad fieri possit: nihilominus tamen dicendum existimo hunc modum esse distinctum ex natura rei ab informatione, seu unione, aut inhesionem formæ materialis in materia. Quod imprimis de iaro ex mysterio Incarnationis: Verbum enim hypostatice sibi uniuit sanguinem (quem suppono habere formam distinctam ab anima rationali) & in triduo assumpsit cadaver, & iuxta veram & receptam sententiam potuisset assumere naturam leonis, & aliam similem: ex vi autem talis unionis priuaretur natura assumpta integra atque totali subsistentia creata, & de facto ita contingit in sanguine, & in cadavere Christi iuxta sanam doctrinam: ergo priuatur tam incompleta subsistentia materiæ, quam omni complemento subsistentiæ, quod ex parte formæ adiungitur, id est, illo partiali modo quem forma materialis secum affert ad complendam cum subsistentia materiæ integram subsistentiam compositam, non priuatur autem forma sua informatione & unione ad materiam propter assumptionem, ut per se

notum est: ergo illius modus cōplens subsistentiam ex natura rei distinctus est ab actuali informatione, quia ut in superioribus traditum est, nullum est certius signum talis distinctionis quam realis separatio. Vnde ab alio, etiam si mutua non sit. Nec video quomodo possit huic rationi satisfieri, nisi per assumptionem irrationalis, seu inanimatæ naturæ non vniui subsistentiam divinam toti naturæ creatæ per se primo seu secundum se totam, sed tantum secundum materiam. Veruntamen hæc evasio est in Theologia improbabilis, & pluitquam falsa, ut in libris de Incarnatione suis locis ostendimus. Et præterea non soluit difficultatē: nam si unio sit ad materiam: ergo priuatur materia sua subsistentia partiali: ergo non potest in forma materiali manere aliquis modus qui ad rationem vel complementum subsistentiæ pertineat, quia talis modus directe ac præcise respicit modum subsistentiæ materiæ, & illum quasi actuat & ab illo omnino pendet ut ostensum est: ergo reuoluiur cum eadem efficacia in rationem factam, scilicet, quod talis modus est inseparabilis ab actuali informatione: & consequenter ex natura rei distinctus ab illa.

Atque hinc sumi potest Metaphysica ratio & propria huius rei: nam sicut in integra natura composita distinguimus entitatem naturæ à completo modo subsistentiæ, ita in ipsa materia distinguimus essentialē entitatem ratione cuius est pars essentiæ seu naturæ compositæ, & partialē modum subsistentiæ: ratione cuius componit integram subsistentiam totius. Sic ergo in substantiali forma intelligitur essentialis entitas formæ: quæ est pars essentiæ & naturæ compositæ: & hæc est, quæ informat materiam ut etiam pars naturæ, & hæc actualis informatio nullo modo pertinet ad rationem subsistentiæ, sed præcise ad compositionem naturæ, ut patet etiam in Christi humanitate, quæ includit informationem animæ rationalis abque villo vestigio subsistentiæ creatæ: ergo hæc informatio ut sic nullo modo pertinet ad complementum subsistentiæ: ergo oportet aliquid aliud adiungere ex parte formæ. Alioqui sequeretur in materiali natura completa nihil esse, quod ad rationem subsistentiæ pertineat, præter incompletam subsistentiam materiæ, quod in superioribus improbatum est.

Dicetur fortasse, his rationibus recte probari aliquid aliud adiungendum esse ex parte formæ, præter unionem cum materia: quatenus utraque est pars essentiæ, vel naturæ: hoc tamē nihil est aliud esse præter unionem existentie formæ ad subsistentiam materiæ. Nam sicut in materia distinguuntur ex natura rei essentiæ & subsistentia partialis, ita in ipsa forma distinguitur unio ad essentiā materiæ ab unione ad subsistentiam, & per assumptionem hypostatice una separatur ab alia, nam forma sanguinis Christi vniti manifeste essentiæ materiæ, non tamen subsistentiæ propriæ eius, cum illam non haberit: ergo hoc satis est ad efficaciam rationis factæ, & ut intelligatur subsistentia materialis naturæ compleri per solam hanc unionem existentie formæ ad subsistentiam materiæ. Sed hæc responsio nullo modo potest consistere: nam si recte consideretur introducit in naturali compositione suppositi ex forma & materia quendam modum hypostatice unionis, quod quam sit incredibile, & improbabile, per se satis patet. Declaratur autem assumptum, quia unio hypostatice nihil aliud est, quam unio vnus substantiæ seu existentie substantialis ad subsistentiam alterius ut per eam terminetur: hoc autem attribuitur formæ materiali cum dicitur per suam existentiam vniri subsistentiæ materiæ, ut per eam terminetur. Nec refert quod forma illa non sit integra substantia, sed partialis: nam etiam anima rationalis est partialis substantia: & nihilominus unio eius ad subsistentiam alterius est vera unio hypostatice. Neque etiam ob-

stat, quod subsistentia materiae sit incompleta: imo tanto erit mirabilior vnio.

Vnde optimum conficitur argumentum. Nam subsistentia completa tantum potest naturaliter terminare completam naturam, cuius est subsistentia, quam intime afficit: ergo subsistentia incompleta tantum potest naturaliter terminare illam incompletam naturam, quam intime afficit, vt modus eius interius, non realiter, sed modaliter tantum ab illa distinctus: ergo subsistentia materiae ita adaequate terminat intensiue & extensiue (vt alias Caietanus loquitur) partialem naturam materiae, vt non possit saltem naturaliter terminare existentiam formae. Neque est conuerso existentia formae possit quasi hypostatice vniri subsistentiae materiae. Quin potius si uelimus argumentum retorquere, ex illa positione sequitur subsistentiam materiae non esse incompletam nam si talis est, vt per eam terminetur existentia materiae & formae, & consequenter existentia totius naturae integræ, quid illi deest, quo minus completa subsistentia sit? Vnde ex illa sententia etiam sequitur, in toto materiali composito non esse aliam subsistentiam, vel complementum subsistentiae praeter subsistentiam materiae: nam vnio existentiae ad subsistentiam non est complementum subsistentiae, sed solum via vel quasi conditio necessaria, vt existentia vnus per alienam subsistentiam terminetur, vt patet in Christi humanitate & vnione eius ad verbum.

Quapropter nihil etiam obstat, si quis respondeat, subsistentiam materiae non esse alienam formae substantialiter vnita ipsi materiae, & ideo vnionem illam non esse similem hypostatice vnioni, quæ est ad alienam subsistentiam: sicut est contrarium multi censent subsistentiam esse solius formae, praesertim in homine, & ad illam vniri essentiam & existentiam materiae. Hoc (inquam) non obstat, nam cum materia sit realiter distincta a forma & imperfectam habeat subsistentiam, tantumque sibi commensuratum, satis est aliena & extrinseca ipsi formae, vt non possit terminare subsistentiam eius, nisi interueniente aliqua praeternaturali vnione. Praesertim cum in superioribus ostensum sit, subsistentiam vnicuique rei connaturalem, non esse rem distinctam ab illa, sed modum intrinsecum illius. Illa vero opinio, quæ tribuit formae totam subsistentiam, supponit subsistentiam esse rem simplicem, & realiter distinctam a materia, quam a forma, & non esse terminum existentiae, sed vel existentiam ipsam, vel conditionem ad illam praerequisitam, quæ principia nos non admittimus. Et iuxta illa magis consequenter attribuitur subsistentia formae, vel radici respectu materialium formarum, vel etiam vt primo quasi subiecto respectu animæ rationalis in nulla vero sententia dici probabiliter potest, quod subsistentia materiae terminet hypostatice existentiam formae, aut quod integra subsistentia totius compositi materialis, compleatur per solâ vnionem existentiae formae ad materiam subsistentiam.

Concludimus ergo, sicut in materia praeter entitatem essentiae eius, quæ est quædam partialis natura, datur modus quidam partialis etiam, & incompletus, qui est vltimus terminus existentiae eius. ita in forma materiali praeter entitatem essentialem eius, quæ est altera partialis natura, dari modum alium partialem ex natura rei distinctum ab illa, qui est terminus existentiae eius: & sicut ex essentia partialibus materiae & formae inter se vnitis confurgit integra & completa natura, ita ex illis duobus modis materiae & formae inter se etiam vnitis confurgere integram subsistentiam totius materialis naturae. Rursus conueniunt in hoc illi duo partiales modi, quod vterque petat ex natura sua vnionem cum altero, adeo vt naturaliter neuter possit sine altero construari. Differunt tamen, quod modus materiae non innitur alteri vt sustentanti, sed solum requirit illum quasi vltimum actum seu complementum suum.

Vnde vltimius sit, vt talis materiae modus non requirat determinate hunc vel illum modum formae, sed quacunque forma, vel modo formae contentus sit, successiue possit idem permanere sub diuersis formis & modis earum. Ex quo etiam colligitur, talem modum non terminare seu afficere materiam praecise, vt vnitam huic vel illi formae, sed secundum se: quandoquidem variata quacunque vnione ad formam ille modus existendi perseverat in materia secundum se. Hæc vero omnia longe aliter contingunt in materiali forma. Nam in primis sicut hæc forma habet entitatem innixam materiae, ita modus existendi eius innitur modo existendi materiae, & ab eo quasi fulcitur vel sustentatur. Ex quo fit, vt sit ab eo inseparabilis, ita vt determinate pendeat hic modus formae ab hac subsistentia materiae, nec possit aut variare hoc sustentaculum, & quasi migrare in aliud subiectum, aut omnino sine illo permanere. Rursus hinc cōiectamus, hunc modum formae non afficere ipsam secundum se, sed tantum vt vnitam materiae. Non quod non adhzreat (vt sic dicam) intime ipsi formae & existentiae eius, quam terminat: id enim dici non potest. Alioqui superfluous esset talis modus, neque haberet proportionatam entitatem, quam immediate afficeret, sed quod non consequatur formam, neque illam afficiat nisi vt vnitam materiae: nam, sicut illa forma secundum se non est naturaliter capax existentiae, sed tantum vt vnita, ita enim nec terminum seu modum existentiae habet, nisi vt vnita. Itaque sicut materia prima ordine naturae supponitur formae, ita etiam eodem naturae ordine in ea praesupponitur modus subsistentiae eius: forma vero materialis primo intelligitur vniri materiae, & in illa secum asferre modum, quo cum materia componat rem complete subsistentem, quem modum habere non potest, nisi prout vnita est tali materiae, & ideo dicitur non afficere illam secundum se, sed prout vnitam.

Et propter has differentias vocamus modum illum materiae partialem subsistentiam, & materiam secundum se subsistentem constituere dicimus: modum autem formae non vocamus subsistentiam, etiam incompletam, & partialem, sed complementum quoddam integræ subsistentiae, quod non constituit huiusmodi formam secundum se subsistentem, sed cum subsistentia materiae completat integrum terminum totius suppositi complete subsistentis. Quod si quis contendat, illum etiam modum formae appellandum esse partialem subsistentiam, eo quod sit quasi pars substantiae totalis: primum infirma ratione nitetur, vt iam ostensum est. Deinde solum in modo loquendi à nobis, & à communi vsu Philosophorum discrepat: nam (quod ad rem pertinet) negari non potest, quin ille modus innitur materiae, & ab illa pendeat. Ac denique absolute ac simpliciter nemo potest dicere materialem formam subsistere ratione illius modi, sed solum esse in toto, quod in ea subsistit. Declaratur hoc denique ex modo existendi, quem haberet forma materialis, si per diuinam potentiam separata conseruaretur, & ex differentia inter modum, quem tunc haberet, & quem habet vnita materiae. Si enim Deus conseruat animam & quæ separatam à materia, & illi conferat positium modum per se essendi, sicut confert quantitati consecratæ in Eucharistia: ille modus differet à modo existendi, quem habet illa anima vnita materiae in duobus. Primo, quia ille modus non habet ex se ordinem ad materiam, ratione cuius ab illa pendeat: secundo, quia directe repugnat cum vnione talis animæ ad materiam, quia talis anima non potest vniri materiae nisi cum dependentia ab illa, quæ dependentiae repugnat cum illo modo existendi, sicut modus, quem habet quantitas separata, repugnat cum actuali inherencia. At vero modus existendi, quem materialis anima habet naturaliter, non repugnat vnioni, &

L.I.

Y depen-

dependentiæ, seu inhzrentiæ in materia, imo natura sua illam postulat, & ideo talis modus non est substantia, ille autem, quem habet illa anima in prædicto casu separationis, re vera esset substantia. Quia esset modus substantialis, sicut & existentia, quam terminat: & esset modus per se essendi incommunicabilis inhzrentiæ, quid ergo illi deesset ad rationem substantiæ?

LII.

Dices, illa substantia essetne totalis an partialis? non enim videtur primum, cum sit tantum in natura partiali, nec secundum, quia non est apta componere vnam substantiam totalem. Circa hoc multa dici possent, quæ breuiter insinuabo. Primum est, non repugnare partialem naturam subsistere per substantiam integram & completam, cum Christi anima subsistat per substantiam Verbi, quod saltem in triduo certissimum est: sic ergo dici potest illa substantia talis animæ esse quasi totalis, quia non est apta ad componendam aliam substantiam, sed in se est indiuisibilis. Secundum est, talem substantiam simpliciter in sua entitate esse imperfectam, & hoc sensu dici posse incompletam, non quia ordinetur ad complendam aliam substantiam, sed quia tantum est apta ad terminandam incompletam naturam. Sicut modus per se quantitatis separata non est partialis proprie, quia non ordinatur ad componendum alium, tamen est quid imperfectum, & incompletum in se, sicut etiam motus est in se quid incompletum, licet non ordinetur ad componendum alium motum, & hæc duo vera sunt. Tertium vero posset aliquis addere, scilicet posse à Deo fieri, ut talis anima conseruata illa substantia vniatur materiæ, & tunc illa substantia cum substantia partiali materiæ componeret vnam: quod licet hoc verum est, propriissime dicitur illa substantia partialis. Hoc tamen mihi non probatur, quia existimo materialem formam non posse vniui materiæ, nisi per vniionem includentem dependentiam à materiæ, & inhzrentiam, quæ substantiæ repugnat, ut supra dixi, forma enim non potest aliter informare, quam natura sua apta sit, quia causalitas formalis non potest suppleri aut variari in eadem forma, at vero materialis forma non est apta informare, nisi inhzrendo suo modo, quare impossibile est, ut in formet subsistendo. Nisi fortasse adiuncto nouo miraculo, quod talis forma simul afficiatur modis oppositis, & ex natura rei repugnantibus, quod in his modis ita proxime oppositis, ut sunt per se esse, & inhzrere, non existimo esse possibile, nisi constituendo eandem rem bis in rerum natura, seu in diuersis locis. Videantur, quæ de hac re tetigimus in tomo primo tertia parte disputatione decima quarta, sect. 1. & 3.

Satis sit argumentis in principio positis, & incommunicabilitas substantiæ declaratur.

LIII.

Argumenta, seu rationes dubicandi in principio sectionis positæ priori loco non sunt à nobis soluenda: probant enim & confirmant sententiam à nobis propositam. In his vero, quæ posteriori loco positæ sunt, attingitur difficultas alia, præcipue intentata in hac sectione, scilicet quo modo substantia creata dicatur incommunicabilis: hoc enim esse de ratione suppositi certissimum est ex omnium Theologorum sententia in principio 3. lib. sentent. & 3. part. D. Thom. Quo sensu dixit etiam Boetius, personam, esse rationalis naturæ indiuiduam substantiam, id est, incommunicabilem, ut omnes exponunt. Substantia ergo creata, quæ suppositum semper constituit, incommunicabilis etiam esse debet: nam si ipsa communicabilis esset, quomodo posset rem incommunicabilem reddere? Hæc autem incommunicabilitas videtur repugnare cum

his, quæ diximus de compositione substantiæ, & de vniione vnius substantiæ cum illa, quia omnis compositio fit per quandam communicationem oportet ergo verum sensum huius incommunicabilitatis aperire.

Est ergo primo considerandum, varios esse modos communicationis, & non omnes excludi ex vi substantiæ seu suppositi. Est enim in primis quedam communicatio extrinseca intentionalis, seu in genere causæ finalis, quo modo finis seu bonum dicitur communicare se ipsum, alliciendo ad sui dilectionem: & hoc modo constat substantiam & suppositum esse communicabilia, nam dicitur perfectiorem aliquam per se amabilem. Alia est communicatio etiam extrinseca, sed realis, & effectiua, quomodo causa efficiens dicitur se communicare suis effectibus, & hoc etiam modo clarum est non esse de ratione suppositi, ut sit hoc modo incommunicabile: Imo vero ad suppositum maxime pertinet hoc modo se communicare, nam (aiunt) actiones sunt suppositorum, & substantiæ, quamuis non sit propria ac formalis ratio huius communicationis, non tamen excludit illam, imo est conditio necessaria ad hanc communicationem. Rursus est alia communicatio intrinseca, & formalis: voco autem formalem, non tantum illam, quæ est in genere causæ formalis, sed omnem illam, in qua res communicat, vel præbet alii suam merentiam seu formalitatem, quomodo etiam materia dicitur intrinsece ac formaliter se communicare composito. Hæc vero communicatio potest etiam esse multiplex, quædam est secundum rationem tantum seu communis rationis, quomodo species, genera, & alia superiora prædicata dicuntur communicari inferioribus. Et hanc communicationem excludit in primis incommunicabilitas suppositi & substantiæ, sed non est propria eius, sed communis cuiuslibet rei singulari, nam qualibet res singularis, siue sit natura, siue suppositum, non potest pluribus inferioribus communicari. Imo ipsummet suppositum, vel substantia in tantum est hoc modo incommunicabilis, in quantum in re ipsa singularis est, nam ipsa ratio substantiæ, vel suppositi, prout abstracte concipi potest, communicabilis est secundum rationem, ut indicauit D. Thom. 1. part. quart. 29. art. 1. ad primum.

Alia est communicatio realis eiusdem rei singularis ad plura supposita, vel plura entia realiter distincta. Quæ potest dupliciter intelligi, scilicet vel per identitatem, vel per vniionem tantum. Priori modo non reperitur talis communicatio extra diuinam naturam. Vnde incommunicabilitas huius communicationi opposita, conuenit quidem omni substantiæ finitæ, non tamen ex eo præcise, quod substantia singularis est, sed ex eo tantum, quod finita est. Nam diuina natura, licet sit singularis & essentialiter subsistens, realiter communis est tribus personis realiter distinctis secundum totam suam perfectionem, & ipsamet substantia absolutam, & deconuerso omnis res finita, etiam si non sit subsistens, est incapax huius communicabilitatis respectu plurium & distinctarum rerum per identitatem, prouenit ergo hæc incommunicabilitas ex limitatione. Quamquam autem hæc sit sufficiens ratio, & adæquata respectu creaturarum, non tamen respectu omnium rerum: quia diuinæ personæ secundum proprias relationes seu proprietates personales sunt hoc modo incommunicabiles per identitatem, non propter limitationem, sed propter relatiuam oppositionem vel originis: ab hac enim prouenit distinctio diuinarum personarum, & consequenter incommunicabilitas vnius respectu aliarum, nam respectu inferiorum rerum potius prouenit ex eminentia, & infinitate, ratione cuius non possunt identificari cum rebus finitis & inferioribus, ut per se notum est.

Alia vero communicatio realis vnius & eiusdem rei

rei singularis respectu plurium & distinctarum, non per identitatem, sed per unionem tantum, naturaliter saltem loquendo, repugnat supposito & substantia creata: unde hoc sensu etiam incommunicabilitas tali communicationi opposita est de ratione illius. Imo iuxta probabilem opinionem Theologorum etiam supernaturaliter, seu per divinam potentiam, omnis substantia creata est incommunicabilis non solum pluribus suppositis, quod indubitatum est, sed etiam pluribus naturis: substantia enim creata ita est alligata (vt sic dicam) propriae naturae, quam terminat, vt per nulli alteri communicari possit, quod aliis verbis dici solet, suppositum creatum ita esse imperfectum, vt non possit alienam naturam assumere aut terminare. Quam incommunicabilitatem non habet diuina persona aut substantia: potest enim pluribus naturis communicari per hypostaticam unionem saltem supernaturaliter: naturaliter enim id fieri non potest, nam licet esse hoc modo communicabilem connaturale sit diuinae personae, vel substantiae, ipsa tamen communicatio nulli naturae creatae potest esse connaturalis, cumque fieri debeat per mutationem creaturæ, & non Dei, necessario sequitur, vt per solam mutationem, vel actionem supernaturaliter fieri possit. Vnde si hanc incommunicabilitatem absolute sumptam non esse de ratione suppositi vt sic, sed de ratione suppositi creati. Imo in ipso met supposito creato non oritur ex aliqua conditione ad rationem suppositi pertinente, nam aliis etiam rebus conuenit, quæ non sunt supposita. Vna enim forma non potest naturaliter esse in diuersis materiis adæquate, nec vna materia sub diuersis formis inter se repugnantibus, neque vnum accidens in distinctis subiectis, neque vna natura in distinctis suppositis, & sic de aliis. Quod ergo substantia creata non possit naturaliter communicari pluribus rebus, seu naturis, ex eo prouenit, quod limitata est & finita: ex eadem enim radice similis incommunicabilitas reperitur in omnibus exemplis adductis, & in aliis rebus aut modis similibus. Quod vero etiam supernaturaliter eadem substantia creata incommunicabilis sit multis naturis, etiam existimatur prouenire ex limitatione eius, sed quia hæc communis ratio non sufficit, vt opinor, addendum est id oriri ex propria imperfectione substantia creatae, scilicet, quia solum est modus naturæ, quam terminat, & non res omnino ab illa distincta. Est enim intrinsecum huic modo, vt solam illam rem assequi possit, quam modificat, quia in suo modo assequendi dicit quandam identitatem cum re, quam assequitur. Vnde hoc non est proprium substantia, sed commune omnibus modis, tam substantialibus, quam accidentalibus: quam rem latius tractauimus in tom. 3. p. disp. 13. sect. 4.

Porro præter communicationem vnius rei respectu plurium, potest intelligi communicatio vnius rei respectu alterius per formalem unionem, vel conjunctionem aliquam, vt forma communicatur materiæ, & materia formæ, & sic de aliis. Atque hoc modo nulla esse videtur res creata (vt diuina omittamus) omnino incommunicabilis: quamquam enim non omnis res omni modo communicari possit, nulla tamen videtur esse res, quæ non sit aliquo modo communicabilis. Nam, vt dicebam, materia communicatur formæ, & forma materiæ, & accidens communicatur subiecto & subiectum accidenti, & (quod ad rem præsentem spectat) substantia communicatur naturæ, cui intime coniungitur, eam terminando, & natura communicatur supposito, cuius est forma & essentia, & ipsæ etiam substantia communicatur, siquidem illi vnitur. Vnde concludi videtur, incommunicabilitatem, absolute sumptam non posse esse de ratione substantia etiam creatae, sed sub aliqua determinata ratione vel imitatione.

Tom. II. Metaphys.

Quod vt declaremus, aduertendum est, aliud esse loqui de supposito, aliud de quacunque re creata substantia: aliud denique de substantia ipsa completa, vel incompleta. Suppositum enim absolute dictum significat substantiam completam & totalem, atque omnino determinatam in genere substantia. Vnde suppositum creatum vt tale est, omnino est incommunicabile, quia neque ulterius determinari potest, aut quasi contrahi, vel modificari in genere substantia, & quamuis accidentia recipiat, quibus communicari videtur, non tamen recipit illa secundum substantiam suam, sed secundum naturam, cuius signum est, quia ablata substantia, eadē accidentia manent, præterquam quod hæc communicatio accidentium est in alio genere, & valde extrinseca. Non potest autem suppositum creatum communicari secundum substantiam suam alteri naturæ substantiali, non solum naturaliter, verum nec supernaturaliter, vt diximus, atque ita est omnino incommunicabile. Formaliter autem ac propriissime, & quatenus suppositum est, est incommunicabile alteri supposito, non solum creato, sed etiam diuino, vt ab eo sustentetur seu terminetur: nam in ratione sua includit, quod sit ultimo terminatum: hæc ergo incommunicabilitas est propria suppositi, vt suppositum est. Vnde etiam diuinis & increatis suppositis conuenit, nam licet suppositum diuinum communicabile sit creatis naturis, non tamen vt ab eis terminetur, sed vt eas terminet, & quasi se sustineat.

Neque huic incommunicabilitati obstat, quod cum vna aqua, v.g. vnitur alteri: ex duobus suppositis integris fit vnum, atque ita videtur vnum suppositum substantialiter vniri & communicari alteri ad componendum vnum tertium. Hoc (inquam) non obstat, quia cum dicitur suppositum incommunicabile, intelligitur formaliter seu cum compositione, id est, manens suppositum: nam si amittat rationem seu complementum suppositi, id quod reliquum est, communicari poterit, saltē vt pars totius vel compartii. Atque ita contingit in prædicto exemplo, nam cum aqua vnitur aquæ, vtræque amittit aliquem vltimum terminum terminantem & complementum rationem totius, seu totalis substantia, quam suppositum significat, & ambæ acquirunt communem terminum, in quo vniuntur per modum partium: & ideo quæ vniuntur, non sunt supposita, sed potius vt vniuntur, desinunt esse supposita, atque ita semper verum est, suppositum vt suppositum esse incommunicabile, vel (vt ita dicam) inuibile substantialiter alteri supposito. Diximus autem superius, substantias, quæ sic vniuntur, non amittere totam substantiam quam antea habebant, sed solum indiuisibilem terminum eius: ex quo fit, vt partes aquæ post unionem inter se possint dici substantia, non tamen supposita: nam denominatio substantia indifferens est ad totum, & ad partes, quæ participant substantia di modum, seu ad rem completam & incompletam: denominatio autem suppositi, sicut & personæ, est solius substantia completæ, & plene constitutæ in suo genere. Quod ex communi vsu horum nominum constat. Sic enim, vt notauit D. Thom. 1. part. qu. 29. articulo 1. ad 5. anima rationalis etiam separata, sicut substantia, non est persona, quia est substantia incompleta, sicut nec manus (inquit) nec quacunque alia partium hominis. Quod si quis dicat saltē posse vocari suppositum incompletum, sicut nonnulli appellant animam semipersonam: respondendum est, id solum pendere ex vsu vocis, ideoque esse illam locutionem improprieissimam, & in rigore falsam: nam cum dicitur suppositum incompletum, inuoluitur repugnantia in ipsis terminis secundum propriam significationem eorum, nam suppositum non significat nisi substantiam completam. Verum est, D. Th. interdum indicare illam distinctionem, non tamen sub nomine suppositi, sed substantia, & hoc aliquid, vt

LIX.

Y 2 paret

